

X. SVETOVNI KONGRES ZA ZGODOVINSKE VEDE V RIMU

Prvi mednarodni kongres za zgodovinske vede je bil 1900; že od 1903 se vrše ti kongresi vsakih pet let, kadar tega ne preprečijo vojne in njihove posledice. Tako so bili v razdobju med obema vojnama kongresi v Bruslju 1923, v Oslu 1928, v Varšavi 1933 in v Zürichu 1938, po drugi svetovni vojni je bil prvi kongres v Parizu šele 1950, nato sta pa mednarodni komite za zgodovinske vede (Comité International des Sciences Historiques) s predsednikom Francozom R. Fawtierom in italijanska centralna organizacija za historične študije (Giunta Centrale per gli Studi Storici) s predsednikom A. Ferrabinom pripravila deseti mednarodni kongres, ki se je vršil v Rimu od 4. do 11. septembra 1955. Kongres je bil zelo impozanten že po številu udeležencev, ki jih je bilo po razdeljenem seznamu blizu 2000 in v resnici menda še več, a tudi brez rodbinskih članov in študentov okrog 1500. Še bolj pomembno je bilo, da je bil kongres vsaj v principu v resnici univerzalen. Jugoslovanski historiki, ki se pariškega kongresa niso udeležili, so se kmalu nato včlenili preko svojega Nacionalnega komiteja za historične vede v mednarodni komite in prijavili udeležbo na kongresu. Šele konec 1954 so se pa v atmosferi popuščanja mednarodne napetosti prijavili tudi historiki iz Sovjetske zveze in Poljske in nato še iz drugih vzhodnih držav; program je bil tedaj že sestavljen, vendar jim je bilo mogoče zaradi nekaterih sprememb in z nekaterimi modifikacijami še zagotoviti udeležbo pri poročilih in sporočilih, predvsem so se pa mogli udeležiti diskusije. Uradni jezik kongresa je postala poleg francoščine, angleščine, nemščine, italijanščine in španščine tudi ruščina; v praksi je seveda prevladovala težnja govoriti v jezikih, ki so bili razumljivi večjemu številu udeležencev in tako je na kongresu prevladovala francoščina in angleščina, nemščino so uporabljali poleg historikov iz nemško govorečih dežel še historiki iz nekaterih srednje- in vzhodnoevropskih dežel, manjši je bil delež italijanščine in še manjši oni ostalih dveh jezikov. Kljub načelni univerzalnosti je bil seveda delež zapadnih historikov neprimerno večji od deleža vzhodnih, posebno opazno je pa bilo, da so bili skoraj vsi udeleženci in posebno aktivni udeleženci iz Evrope iz Zedinjenih držav Amerike; azijski historiki, arabski svet in tudi latinska Amerika skoraj niso prišli do izraza, kar je deloma vplivalo tudi na tematiko kongresa. Kongres je imel izrazito deloven značaj in je bil tehnično odlično organiziran. O njem je bilo pri nas že objavljenih nekaj člankov.¹ Tu se hočem omejiti na strokovna vprašanja.

Glavni referati na kongresu, tako imenovana poročila (relazioni), so bili tiskani vnaprej in razposlani udeležencem pred kongresom v šestih knjigah, tako da na kongresu sploh niso bili čitani in se je samo vršila diskusija o njih. Krajši referati, tako imenovana sporočila (comunicazioni), naj bi se v principu naslonili na glavne referate, vendar tega ni bilo mogoče povsem izvesti in so bili nekateri od njih brez skupne tematike s kakim glavnim referatom; od teh sporočil so bili pred kongresom tiskani le résuméji v sedmi knjigi, referenti so jih nato čitali in se je o njih diskutiralo. Poročil je bilo na kongresu 42, sporočil (po programu) 140.² Čitanje sporočil in vse diskusije so bile posnete na magne-

¹ Fr. Zwitter, Mednarodni kongres zgodovinskih ved v Rimu, Slov. por. 25. IX. 1955; M. Kos, Deseti mednarodni kongres za zgodovinske znanosti v Rimu, Naša sodobnost III, 1955, str. 860—64; B. Grafenauer, X. mednarodni kongres za zgodovinske vede, Naši razgledi IV, št. 23 od 10. XII. 1955.

² Comitato Internazionale di Scienze Storiche — X Congresso Internazionale di Scienze Storiche Roma 4—11 Settembre 1955: Relazioni Vol. I, Metodologia, problemi generali, scienze ausiliarie della Storia, VIII + 508 str.; Vol. II, Storia dell'Antichità, 296 str.; Vol. III, Storia del Medioevo, 656 str. Vol. IV, Storia Moderna, 400 str.; Vol. V, Storia Contemporanea, 388 str.; Vol. VI, Relazioni generali e supplementi, 962 str.; Vol. VII, Riassunti delle Comunicazioni, 444 str.

tofonski trak in je bilo predvideno, da bo tudi to tiskano v celoti; zaradi obsežnosti bodo pa zdaj teksti skrženi na približno tretjino obsega in tiskani v dveh knjigah kot Atti kongresa, ki bodo izšli predvidoma 1957. Od izdaj kongresa samega je treba razlikovati izdaje, ki so jih historiki nekaterih držav poklonili kongresu; sem spadajo n. pr. izdaje sovjetskih, poljskih, romunskih in madžarskih historikov, ki imajo značaj zbornikov razprav, in izdaja našega Nacionalnega komiteja za historične vede, ki ima značaj komentiranega bibliografskega pregleda naše historicografije za desetletje 1945—55.³

Kongres je zasedal v plenumu le ob otvoritvi 4. septembra dopoldne in ob zaključku 11. septembra popoldne, ko so predstavniki štirih sekcij (za antično zgodovino, za srednji vek, za moderno zgodovino in za sodobno zgodovino po 1789) podali svoje poglede na delo svojih sekcij. Vse ostale dni in tudi 11. septembra dopoldne so zasedale sekcije in sicer poleg že omenjenih še sekcija za splošna vprašanja in metodologijo, štiri dni posebej še sekcija za pomožne zgodovinske vede, dva dneva so se pa vršili zvečer posebni sestanki za specialne probleme. Tako je večino dni dopoldne in popoldne delalo šest sekcij istočasno. Kljub temu so 2. in 3. septembra pred začetkom kongresa razpravljale štiri komisije tudi o znanstvenih vprašanjih in sicer komisija za zgodovino državnih stanov, za slovanske študije, za cerkveno zgodovino in za zgodovino socialnih gibanj; komisija za slovanske študije je imela po svojem programu deloma značaj kongresa slavistov, vse ostale komisije so pa bile tako povezane s programom kongresa, da je bil razlog njihove oddelitve pač le v preobloženosti tega programa.

Organizatorji kongresa so se s precejšnjim uspehom trudili, da bi izločili vse teme, ki nimajo širšega mednarodnega pomena. Razen tega je bilo pri njih in pri mnogih referentih vidno prizadevanje podati sistematično urejeno in komentirano bibliografijo publikacij dobe po drugi svetovni vojni. Oboje predstavlja veliko pozitivno stran kongresa. Fiziognomijo kongresa pokažejo v precejšnji meri že sami naslovi glavnih referatov (poročil). Tu je omeniti najprej štiri poročila, ki poskušajo podati celoten pregled razvoja historičnih raziskavanj: A. Momigliana (London in Turin) O sedanjem stanju študija antične zgodovine (1946—1954), F. Vercautere (Liège) Splošno poročilo o delih na zgodovini srednjega veka od 1945 do 1954, G. Ritterja (Freiburg in Br.) Rezultati, problemi in naloge mednarodnega zgodovinopisja k novejši zgodovini (16.—18. stoletje) in P. Renouvina (Pariz) Sedanja orientacija del na sodobni zgodovini; o teh poročilih na kongresu ni bilo diskusije. Nekako dopolnilo pod drugim vidikom predstavljata poročila A. L. Sidorova (Moskva) Glavni problemi in nekateri rezultati razvoja sovjetske zgodovinske znanosti in B. Lesnodorskega (Varšava) Historične vede na Poljskem v letih 1945—1955. Teoretičen značaj ima poročilo crocejanca Fr. Collottija (Trst) Sodobni historizem, bolj praktične probleme ima pred očmi Th. C. Cochran (Pennsylvania) Zgodovina in socialne vede, profil razvoja ameriške historiografije podaja O. Handlin (Harvard) Centralne teme ameriške zgodovine, o odnosih z geografijo razpravlja deloma O. Lattimore (John Hopkins), Meja v zgodovini, o vojni historiografiji P. Pieri (Turin), Zveza med vojno in politiko od Clausewitza do danes. Stanje pomožnih zgodovinskih ved predstavlja Ch. Perrat (Chartres) — B. Bischoff (München) — G. Post (Wisconsin) — Fr. Bartoloni (Rim) — L. Santifaller (Dunaj), Paleografija in diplomatika in G. Battelli (Vatikan), Zgodovinska raziskovanja v vatikanskem arhivu. Ostala poročila je mogoče uvrstiti v štiri glavne skupine. Antično zgodovino predstavljajo: S. Moscati (Rim), Novi vidiki kronologije starega Vzhoda; Fr. Schachermeyr (Dunaj) — H. Schaefer (Heidelberg), Problem grške narodnosti; A. Heuss (Göttingen) — A. Aymard (Pariz), Helenistična monarhija; M. Pallottino (Rim), Zgodovinski izvor italjskih ljudstev; P. de Francisci (Rim), Prvotna rimska družbena in politična skupnost; G. Tibiletti (Pavia), Razvoj latifundij v Italiji od grakhovske dobe do začetka

³ Comité National Yougoslave des Sciences Historiques, Dix années d'historiographie yougoslave 1945—1955, 688 str. (naslov tudi angleški, tekst deloma francoski in deloma angleški).

cesarstva; J. Vogt (Tübingen) — W. Seston (Pariz), Konstantinsko vprašanje. Zelo močno je bil zastopan srednji vek s poročili: F. Calasso (Rim) — A. Steinwenter (Gradec) — E. Ewig (Mainz) — A. Solovjev (Ženeva), Ohranitev rimskih pravnih uredb; G. P. Bognetti (Milan) — F. Dölger (München) — R. S. Lopez (Yale) — A. Stender-Petersen (Aarhus) — B. Spuler (Hamburg), Odnosi med Vzhodom in Zahodom v visokem srednjem veku; Ch. E. Perrin (Pariz) — G. Vernadsky (Yale), Nevoljništvo v Franciji, Nemčiji in Rusiji v srednjem veku; W. Holtzmann (Nemški hist. inst. v Rimu), Imperij in narodi; R. B. Betts (London) — E. Delaruelle (Toulouse) — H. Grundmann (Münster) — R. Morghen (Rim) — L. Salvatorelli (Rim), Ljudska verska gibanja in herezije srednjega veka; Cl. Cahen (Strasbourg) — P. Lemerle (Pariz) — P. Rousset (Ženeva) — St. Runciman (Cambridge) — M. Villey (Strasbourg), Ideja križarske vojne; H. M. Cam (Harvard) — A. Marongiu (Pisa) — G. Stökl (Dunaj), Najnovejša dela in sedanji pogledi na izvor in razvoj predstavniških skupščin; M. Mollat (Lille) — P. Johansen (Hamburg) — M. Postan (Cambridge) — A. Saporì (Firenca in Milan) — Ch. Verlinden (Gent), Evropsko gospodarstvo v zadnjih dveh stoletjih srednjega veka. »Moderno« zgodovino zastopajo poročila: J. M. O. Capdequi (Valencia) — A. P. Whitaker (Pennsylvania) — R. A. Humphreys (London), O zgodovini španske kolonizacije; D. Cantimori (Firenca) — E. F. Jacob (Oxford), Periodizacija dobe renesanse v italijanski in v evropski zgodovini; H. Jedin (Bonn) — E. J. Léonhard (Pariz) — J. Orcibal (Pariz), Ideja Cerkve v XVI. in XVII. stoletju; Fr. Hartung (Berlin) — R. Mousnier (Strasbourg), Nekaj problemov absolutne monarhije; J. Meuvret (Pariz) — B. H. Slicher van Bath (Groningen) — W. G. Hoskins (Oxford), Poljedelstvo v Evropi v XVII. in XVIII. stoletju; F. Braudel (Pariz) — R. Portal (Lille) — P. Leuilliot (Pariz) — F. Spooner (Cambridge) — Th. S. Ashton (London) — J. Vidalenc (Aix en Pr.), Trgovina in industrija v Evropi od XVI. do XVIII. stoletja; E. Labrousse (Pariz), Nova pota do zgodovine zapadne buržoazije v XVIII. in XIX. stoletju (1700—1850). »Sodobno« zgodovino pa predstavljajo poročila: G. Bourgin (Pariz) — J. Maitron (Pariz) — D. Demarco (Pariz), Socialni problemi v XIX. stoletju; Th. Schieder (Köln), Liberalizem in strukturne spremembe moderne družbe od 19. do 20. stoletja; R. Aubert (Louvain) — J. B. Duroselle (Saar) — A. Jemolo (Rim), Religiozni liberalizem v 19. stoletju; J. Godechot (Toulouse) — R. R. Palmer (Princeton), Problem Atlantika od XVIII. do XX. stoletja; J. K. Fairbank (Harvard, s sodelavci), Vpliv moderne zapadne znanosti in tehnike na Japonsko in Kitajsko; F. Gabrieli (Rim), Moderna zgodovina arabskih ljudstev; M. Toscano (Rim), Diplomatski izvor in peripetije druge svetovne vojne.

Naslovi poročil le deloma ustrezajo njihovi vsebini, a za celotno fiziognomijo kongresa bi bilo potrebno upoštevati tudi résuméje sporočil, posebno pa njihov celotni tekst in diskusije na samem kongresu, ki jim ni mogel nihče slediti v celoti in bodo šele Atti kongresa omogočili pregled. Razen tega ne more biti seveda nihče kompetenten za sodbo o celoti. Zato naj se tu omejimo na nekaj splošnih oznak. Kongres je obravnaval po veliki večini res le mednarodno pomembna vprašanja in bibliografije njihovih publikacij so dragocene za vsakogar, kdor se bavi z zgodovino z nekoliko širših perspektiv. Primeroma malo je bila upoštevana zgodovina izvenevropskih civilizacij, a kolikor je bila obravnavana, so študirali predvsem evropske vplive nanjo, zlasti so pa o njej govorili in pisali skoraj izključno evropski in ameriški zgodovinarji (med temi Lattimore v svojem poročilu). Pri antični zgodovini je mogel tudi nestrokovnjak opaziti, kako se zgodovina na podlagi pisanih virov, arheologija in lingvistika zlivajo v celoto, kako se širi njeno geografsko obzorje in kako odkrivanje novih rokopisov in dešifracija pisav vodita do nove slike. Zelo pomembno mesto sta imeli na kongresu gospodarska in socialna zgodovina; razveseljivo je, da se je bolj kakor doslej začel upoštevati tehnični aspekt gospodarske zgodovine in da se povsod, kjer to viri dopuščajo, vedno bolj uporablja statistična metoda. Zgodovina političnih uredb je bila neprimerno bolj upoštevana kakor pa zgodovina političnih dogodkov; pravna zgodovina je imela pomembno mesto, za proučevanje rimskega prava je bilo ugotovljeno, da se historizira. Zgodovina političnih struj in idej je bila bolj upoštevana

kakor bi izgledalo iz zgornjega pregleda poročil, zlasti v sporočilih v sekciji za »sodobno« zgodovino, kjer pa ta sporočila niso bila naslonjena na nobeno poročilo. Primeroma malo je bila obravnavana zgodovina meddržavnih odnosov, največ še v enem poročilu in več sporočilih v sekciji za »sodobno« zgodovino, kjer je bilo mnogo debat o tem, ali se je treba omejiti samo na tradicionalno diplomatsko zgodovino ali je pa treba seči širše in globlje. Mnogo je bila obravnavana zgodovina verskih struj in herezij. Idejnih struj (izven političnih in verskih) so se nekateri dotaknili, prav tako zgodovine šol, knjižnic itd., medtem ko zgodovina literature in umetnosti seveda ni bila med nalogami kongresa. V celoti se dobi vtis, da je produkcija ogromna, da pa iskanje, monografije, priročniki prevladujejo nad sintetičnimi deli. Prevladujoče mnenje je bilo, da je osrednji cilj danes zgodovina civilizacije in da je raziskovanje posameznih dejstev, posebno dejstev politične zgodovine stopilo v ozadje. Vendar se je pa poudarjalo, da so v tem oziru razlike med historiki posameznih držav: v Sovjetski zvezi prevladuje povsem gospodarska in socialna zgodovina ter zgodovina socialnih gibanj in revolucij, v Franciji se mlajša generacija odvrta od politične zgodovine in bavi največ z gospodarsko in socialno zgodovino, v zapadni Nemčiji je še vedno v ospredju zgodovina države, politična zgodovina in zgodovina (predvsem političnih) idej.

Kar se tiče koncepcij zgodovine, je treba upoštevati, da je na pariškem kongresu 1950 zelo prevladovalo mnenje struje »analistov«, imenovanih po reviji »Annales. Economies - sociétés - civilisations«, ki sta jo ustanovila 1929 Marc Bloch (ustreljen od Nemcev 1944) in Lucien Febvre (najprej pod naslovom Annales d'histoire économique et sociale, od 1939 kot Annales d'histoire sociale, od 1942 kot Mélanges d'histoire sociale in od 1946 pod sedanjim naslovom). Njena osnovna misel je, da mora zgodovinska veda zajeti človeške družbe v celoti; v zvezi s tem se bori proti površni politični historiografiji, proti čisti zgodovini političnih dejstev in pripovednemu prikazovanju (histoire historisante, histoire événementielle, histoire des faits politiques). Ta misel je zelo vplivala tudi na sestavo programa rimskega kongresa in na kongresu samem, kjer se sicer ni mnogo razpravljalo o teoretičnih vprašanjih, je izrazil n. pr. Vercauteren v svoji sintetični sliki misel, da je doba one stare pripovedne zgodovine in zgodovine dejstev skoraj končana, da gre zdaj za zgodovino civilizacije in da obstoji znanost le o splošnem. Proti smeri analistov je pa na rimskem kongresu v svojem sintetičnem poročilu nastopil Gerhard Ritter, jo označil kot izraz pozitivizma francoske in angleške historiografije, ki se danes bolj približuje historičnemu materializmu kakor pa nemškemu idealizmu in so vplivi nemškega idealizma tam majhni, medtem ko so v Italiji bolj pomembni. Ritter sicer poudarja, da ne gre le za zgodovino političnih dejstev in nekako priznava, da mora historik upoštevati tudi ekonomske in druge momente, vendar pa mu je pravi objekt zgodovinarja vsaj v novem veku (za srednji vek se mu politična in cerkvena zgodovina čisto prepletata), le državna, politična zgodovina in idejna zgodovina (pretežno politično-idejna v Meineckejevem smislu). On odklanja poskuse zajeti civilizacijo v celoti, češ da more tu posameznik ustvariti le komplikacijo in da delo ekip ni uspešno, se izraža skeptično o statistični metodi, se razburja, da se nekateri historiki bavijo s prikazovanjem vsakodnevnega življenja v najtrivialnejšem pomenu besede in trdi, da obstoje »tipična brezzgodovinska nomadska ali hribovska ljudstva« in »ljudstva večnega praveka, pri katerih obtiči ves trud v elementarnih kulturnih tvorbah, in... pri vsakem ljudstvu široke skupine in plasti ljudi, katerih življenjski boj ne seže nad vsakdanje v sfero višjih kulturnih tvorb,« kar vse ni tako pomembno, da bi postalo centrum zgodovine. Ritter negira idejo napredka v zgodovini, kolektivne faktorje je sicer treba upoštevati, a odločilen pomen v zgodovini imajo osebnosti s svojo svobodno voljo, glavni objekt zgodovine niso stanja, ampak dogodki, njena klasična oblika je pripovedovanje in ne analiza, njena metoda ni kavzalna, ampak »Sinndeutung«. Pri svojem poudarjanju politične zgodovine se Ritter sklicuje na tradicijo in gledanja politične historiografije od Machiavellija do Rankeja. — Ritterjevo poročilo je spadalo med štiri osnovne ekspozije, o katerih žal na kongresu ni bilo diskusije. Težko bi bilo mogoče trditi, da je njegovo idealistično naziranje

značilno za kongres, kjer so od njega kritizirani historiki (Braudel, Labrousse) in njihovi somišljeniki uspešno uveljavili svoje metode. Res je pa, da gre tu za nasprotja med razvojno tendenco nemške historiografije na eni in zapadne, zlasti francoske historiografije na drugi strani, ki segajo nazaj vsaj do polemik okrog Lamprechta v Nemčiji in Seignobosa v Franciji.⁴ Danes je pač neverjetno, da bi tudi zapadna historiografija bila pripravljena odstopiti od načela zgodovine civilizacije kot objekta zgodovinske vede in od prizadevanja, da gospodarska zgodovina politično sicer ne »izrine«, pač pa »podzida«, kakor se izraža Ritter, in malo verjetno je tudi, da bi naziranje, da so veliki dogodki kot dela svobodne volje osebnosti pravi objekt zgodovinske vede in odločilni faktor v zgodovinskem razvoju, našlo tam mnogo pristašev. Res pa je, da so taki nazori v veliki meri še vedno značilni za nemško historiografijo, kakor se je videlo že po izberih tem na rimskem kongresu, čeprav se zdi, da ta smer historiografije danes nima več takih velikih predstavnikov kakor nekdanj.⁵

Medtem ko so politična nasprotstva iz druge svetovne vojne prišla relativno malo do izraza, čeprav so bila izražena in zavržena nekatera mnenja, ki so neprijetno spominjala na ideje v državah osi pred in med vojno, so pa mnoge razprave na kongresu potekale v znamenju diskusije med zapadnimi historiki na eni in med sovjetskimi in drugimi vzhodnimi historiki na drugi strani. To je razvidno že iz poročil Sidorova in Lesnodorskega ter iz ostalega tiskanega gradiva, še bolj pa velja to za ustno diskusijo, ki zanjo seveda še nimamo tiskanega poročila. Generalno je mogoče reči, da se je v teh diskusijah razpravljalo tudi o teoretičnih vprašanjih marksizma in posebej historičnega materializma, da so pa prišle razlike v mnenjih mnogo bolj do izraza pri obravnavanju konkretnih historičnih vprašanj. Tu je treba omeniti, da so tudi najbolj ostri nasprotniki priznali n. pr. velik napredek sovjetske arheologije in pomembnost izdaj virov, monografij in prikazov n. pr. za gospodarsko in socialno zgodovino narodov Sovjetske zveze. Na drugi strani dobimo že iz Sidorova vtis, da se n. pr. bizantologija ali proučevanje novejših gospodarskih zgodovine zapadne Evrope ni razvijalo tako intenzivno kakor prej, da so bile možnosti študija v inozemstvu zelo omejene in da so bila zanemarjena celo nekatera področja ruske zgodovine, kakor pravna zgodovina, zgodovina verskih struj in nedelavskih političnih in kulturnih struj, o čemer so na kongresu deloma govorili inozemci in so sovjetski historiki poudarili, da bodo nekatera od teh vprašanj na novo obdelali. Zgodovine VKP(b) Sidorov ni omenil, vtis je pa bil, da glede borb struj po 1917 prevladuje še vedno uradni način obravnavanja. Pri obravnavanju konkretnih vprašanj se je zelo pogosto pokazalo pomanjkljivo poznavanje virov in literature tako na eni kakor na drugi strani in ustrezno temu so bili rezultati diskusij različni; pokazal se je ogromen pomen dobrega poznavanja virov in literature za odgovor na ta vprašanja. Bilo je mnogo očitkov patriotske tendencioznosti, citatografije, v naprej fiksiranih rezultatov, oblastvenega dirigiranja in cenzuriranja, zamolčevanja važnih dejstev, mnogo pa tudi zelo primitivnih antimarksističnih kritik. Kljub deloma zelo ostremu tonu diskusij pa mislim, da se je večina tako vzhodnih kakor zapadnih historikov prepričala, da je potrebno boljše medsebojno poznavanje in študiranje in da je bilo sodelovanje na kongresu pozitivno in koristno; mnogi zapadni historiki se niso strinjali s skeptičnim mnenjem o koristnosti takega sodelovanja, ki ga je na zadnjem plenarnem zasedanju izrazil G. Ritter.

Splošna ugotovitev, da so zapadni avtorji poročili le malo poznali vzhodnoevropsko in posebej slovansko historiografijo, velja za njihov odnos do naše historiografije še bolj kakor za odnos do sovjetske ali poljske historiografije, o kateri so se vendar še deloma informirali. Častno izjemo predstavljata med avtorji poročil Stökl in Solovjev, ki poznata jugoslovansko literaturo. Za ostala

⁴ Prim. Fr. Zwitter, Sociologija in zgodovina, Sodobnost V, 1937 in posebej Lj. 1938.

⁵ O tem, da bi bila ta smer značilnost nemške historiografije, dvomi B. Ziherl, O nekaterih teoretičnih in praktičnih problemih slovenskega zgodovinopisja, Novi svet VI, 1951, str. 484—85.

poročila, tudi glavna štiri, je mogoče reči, da je v celoti navedenih le par jugoslovanskih del. Ta pomanjkljivost je zlasti občutna pri poročilu o odnosih med Vzhodom in Zahodom v visokem srednjem veku, ki je kolektivno delo petih avtorjev, kjer pa ostane vse južnoslovansko-romunsko-madžarsko-češko-slovaško-poljsko področje enostavno neobdelano, čeprav bi politični in verski boj za to področje, cirilmetodijska vprašanja itd. pač opravičili pritegnitev posebnega avtorja, in pri poročilu o srednjeveških ljudskih verskih gibanjih in sektah, ki je prav tako delo petih avtorjev in je bil za Balkan (Bolgarija! Bosna!) sicer predviden Obolenski iz Oxforda, ki pa ni poslal teksta, tako da sporočilo J. Šidaka le deloma izpolnjuje to vrzel. Zaradi informacije udeležencev kongresa in tujih historikov sploh je bil izdan že omenjeni pregled jugoslovanske historiografije zadnjega desetletja, ki ima brez dvoma pozitiven pomen, vendar je pa zaradi načina dela in naglice tako v tekstu kakor v prevodu mnogo pomanjkljivosti in napak; ocena dela ne spada v okvir tega poročila. Na kongresu samem so nastopili jugoslovanski historiki z osmimi poročili in sicer je govoril v sekciji za splošna vprašanja in metodologijo M. Kos (Ljubljana) o odnosih med kolonizacijo in formiranjem nacionalnih in etničnih meja, v sekciji za pomožne zgodovinske vede V. Novak (Beograd) o paleografiji in slovansko-latinski simbiozi od 7. do 15. stoletja, v sekciji za srednji vek B. Grafenauer (Ljubljana) o odnosih med Slovani in Avari in njihovih gospodarsko-družbenih osnovah do obleganja Carigrada 626, J. Šidak (Zagreb) o problemu bogomilstva v Bosni in G. Novak (Zagreb) o avtonomiji in gospodarstvu dalmatinskih mest proti koncu srednjega veka, v sekciji za »moderno« zgodovino Br. Djurdjev (Sarajevo) o kanun-namah Osmanov in njihovem pomenu za gospodarsko zgodovino balkanskih dežel in J. Tadić (Beograd) o deležu Dubrovnika na sredozemski trgovini 16. stoletja, v sekciji za »sodobno« zgodovino pa Fr. Zwitter (Ljubljana) o problemu narodnega prereda pri Južnih Slovanih Avstrije: legitimizmu in narodnostnem načelu.⁶ Razen tega je na dan pred otvoritvijo kongresa govoril v sekciji za zgodovino socialnih gibanj M. Mirković (Zagreb) o spremembah v lastnini zemlje v Jugoslaviji — agrarnih reformah v jugoslovanskih deželah od 1804 do 1954, dela komisije za slovanske študije so se pa udeležili z referati naši slavisti. Na žalost sta odpadli prej napovedani sporočili M. Dinica (Beograd) o srednjeveškem rudarstvu na Balkanu v sekciji za srednjeveško zgodovino in Gr. Čremošnika (Ljubljana) o sedanjem stanju študija cirilske paleografije. Nekaterim našim sporočilom je sledila precej živa diskusija, med njimi tudi mojemu, kjer sem pa moral zavrniti trditve predsedujočega prof. H. Hantscha iz Dunaja in njegove trditve, da v Avstriji ni bilo privilegiranih in zatiranih narodov, da razpad monarhije ni bil nujen, da so bili Slovenci in Hrvati vedno za Avstrijo in da avstrijska država ni nikdar germanizirala. Nekateri Jugoslovani, ki se jih je udeležilo kongresa okrog 40, so se pa udeležili tudi diskusij ob poročilih, tako M. Brandt in F. Moačanin iz Zagreba, M. Božić in V. Terzić iz Beograda, Br. Djurdjev iz Sarajeva. Pozornost je vzbudila diskusija med Br. Djurdjevom in S. L. Sidorovom o vprašanju najbolj splošnih zakonov družbenega razvoja.⁷ Tako je bila udeležba Jugoslovanov verjetno bolj pomembna kakor na prejšnjih kongresih. Zavedati se moramo seveda težav, ki jih za nas povzročata univerzalnost tematike kongresov in v zvezi s tem skromnost virov in literature, ki so na razpolago v naših razmerah. S tem bomo morali računati pri pripravah za bodoči kongres, ki se bo o njem sklepalo na sestanku Mednarodnega komiteja za historične vede v Leningradu 1957, kongres sam se bo pa sestel 1960 v Stockholmu.

Fran Zwitter

⁶ Štiri od teh predavanj so objavljena v prevodu v tem letniku ZČ. Predavanje Br. Djurdjeva je objavljeno v nemškem originalu v Godišnjaku Istoriskog društva Bosne i Hercegovine, VII, 1956, str. 5—15.

⁷ Prim. Br. Djurdjev, O takozvanim najopštijim zakonima razvitka društva I, Pregled VII, Sarajevo 1955, knj. 2, str. 177—188.